Maastricht in Beeld

De Nieuwenhof

44

oktober 2022

De Nieuwenhof

De Nieuwenhof heet eigenlijk het Klooster van de Nieuwenhof. Het is de opvolger van enkele begijnhoven die buiten de stadsmuren gelegen hebben. Het eerste complex uit 1251 lag naast de Jeker, had vaak last van overstromingen en kreeg de naam Aldenhof, de naam van het stadspark aldaar herinnert er nog aan. Het tweede uit 1265 lag ter hoogte van de Tapijnkazerne. Het kreeg de naam Nieuwenhof. Maar omdat het complex buiten de stadsmuren lag, in het schootsveld van de verdediging, lag het in de weg. Het moest binnen de stadsmuren. Aan de Zwingelput werd het huidige complex gebouwd, de tweede Nieuwenhof. Het dateert van rond 1482.

In 1625 ging het begijnhof over in een klooster, onder toezicht van franciscanen; de begijnen waren nonnen geworden. Ze wijdden zich vooral aan onderwijs.
In 1796 werden alle kloosters opgeheven op last van de Fransen, ook dit klooster. Het gebouw werd een armenhuis. En vanaf 1852 was het een weeshuis. Dat werd in 1980 gesloten en sinds 1981 wordt het gebouw gebruikt door de universiteit.

Er is een klooster rondom een pandhof en een kapel. Beide zijn rijksmonumenten.

Adres: Zwingelput 4
Wikipedia: wikipedia.org/wiki/Nieuwenhofklooster_(Maastricht)

Midden 12de eeuw ontstonden in West-Europa de begijnen die leefden in wooncomplexen, de begijnhoven. Vaak waren die complexen buiten de stadsmuren gebouwd. Begijnen waren diepgelovige vrouwen die een religieus en spiritueel leven leidden, zonder toegetreden te zijn tot een kloosterorde. Het waren dan ook geen religieuzen zoals nonnen, maar werden beschouwd als bijna-heiligen, hun leven in dienst van Christus. Om in hun onderhoud te voorzien, leverden ze diensten aan de lokale bevolking. Denk aan zieken- en bejaardenzorg of het doen van waswerk voor anderen. Ze legden geen eeuwige geloften af, maar ze hoorden kuis te leven, dus geen vleselijke verlokkingen. En ze mochten hun bezittingen houden. Dat bracht conflicten met zich mee. Want om religieuze diensten te verlenen, moest men een religieuze zijn. Toegetreden tot een kloosterorde. Gehuwd met Christus. Dan waren volgens het erfrecht bezittingen automatisch van de kerk. Daarom verbood paus Clemens V rond 1311 de begijnhoven, maar dat besluit werd deels ongedaan gemaakt door vrijstellingen. En dus bloeiden begijnhoven gewoon weer op en ontstonden er nieuwe. Maar nu volgens striktere regels: onder leiding van een geestelijke. Zo ook de begijnen van de Nieuwenhof. En zo werden in de 17de eeuw de begijnen nonnen die woorden in een klooster.

Er zijn ook mannelijke begijnen: de begaarden of bogaarden. Er lag een bogaardenklooster in de Witmakersstraat en vermoedelijk een aan de Bogaardenstraat.

Philippe van Gulpen (1792-1862) heeft het complex in 1849 getekend. Het onderschrift luidt: *Eglise et Couvent de Nieuwenhof à Maestricht*. Kerk en klooster de Nieuwenhof in Maastricht. Zijn standpunt was ongeveer Grote Looiersstraat 28 op de eerste verdieping. We zien helemaal links dat het Nieuwenhofpoortje ontbreekt, het was lang dichtgemetseld. De topgevel is veranderd van een trapgevel in een puntgevel en de vierkante ramen van de eerste verdieping in rondboogvensters, voorzien van markiezen. In het midden zien we de apsis van de kapel met daaraan het schip in metselwerk met speklagen. Dat is tegenwoordig wit, zodat het een geheel vormt. En rechts lag een omsloten tuin met een poort aan het De Bosquetplein, nu gevuld met gebouwen.
Bron: wikipedia.org/wiki/Nieuwenhofklooster_(Maastricht)

Naast de poort is een moderne steen met inscriptie, een chronogram. De tekst luidt vertaald: Moge de Nieuwenhof die de armen onder zijn hoede genomen had en nu de zetel van de juridische wetenschap van de Maastrichtse universiteit is geworden, tot eer en aanzien komen en waarlijk goede rechtsgeleerden voortbrengen. Het jaartal in dit chronogram is 1982. Ruud Mesterom.

Bovenstaande tekening is ook van Philippe van Gulpen, getekend in 1845. Het is de apsis van de kapel. We zien het altaar en de grote retabel daarachter. Het staat bekend als het Sterre de Zee-altaar. De retabel is verdwenen, de beelden die er in staan, zijn nu in de kapel van de Oude Minderbroederskerk. En de Sterre der Zee staat in volle glorie in de Merodekapel links naast de Onze Lieve Vrouwebasiliek. Cuypers verbouwde deze kapel in de 19de eeuw. We zien dat terug in de glas-in-loodramen. De kapel is tegenwoordig een auditorium van de universiteit.

Opnieuw een tekening van Philippe van Gulpen, getekend in 1849. We kijken vanuit het schip naar de apsis en zien achteraan het altaar en de retabel. En we zien een verlaagd plafond dat gesteund wordt door pilaren. De kapel was een dubbelkapel met twee verdiepingen. Beneden voor de gelovigen uit de buurt, boven voor de nonnen die hier woonden. Het altaar is in 1852 vervangen door een neogotisch. Hiernaast een stukje barok plafond onder de koortribune.

In het schip van de kapel is het auditorium. We zien twee rijen ramen vanwege de dubbelkapel. En ook dat het koor en de apsis een stuk lager zijn dan het schip.

De kunstwerken: de rozet boven het orgel en de lichtobjecten zijn van Piet Dirkx, 2005.

Er zijn verschillende grafmonumenten. Het waren grafstenen, nu zijn ze in de muren gemetseld. Op de steen hierboven zien we een geestelijke onder een doornenkroon, een boek en buidel in z'n handen. De steen rechts heeft een lijntekening als afbeelding: een geestelijke onder een gotisch baldakijn. Hij krijgt een goddelijke zegen, zie de hand boven z'n hoofd. Er staat tekst in de omlijsting. Deze steen is uit MCCLXXXVI, 1286, nog afkomstig uit de Aldenhof.

In een gang is dit wapen te zien. Het is van Johannes Baptista de Grati en Gertrudis Olieslagers, zijn gemalin. De Grati bekleedde tussen 1629 3n 1662 verschillende belangrijke functies in de stad. Tijdens de bouw van het klooster heeft hij '*veel arbeyt gedaan int bouwen van ons clooster int iaer 1652*'. Daarom is indertijd bovenstaand wapen in de muur aangebracht. Een andere, moderne, steen zegt:

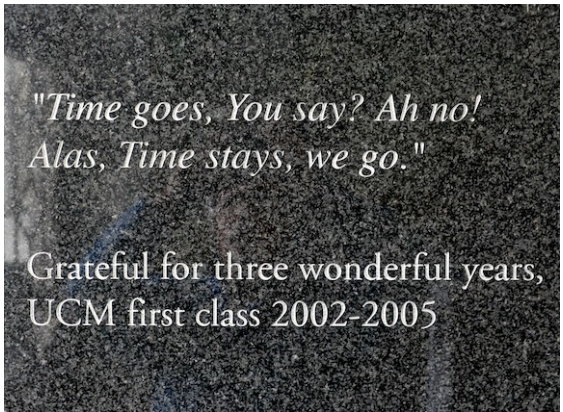

In de kloostertuin staat een kunstwerk van Evert van Kooten-Niekerk. Het heet Ontplooiing, 2010. In de muur er tegenover, boven de kruin van de boom, zien we een beeld van Jezus. De bedenker van dit samenstel is prof. dr. Louis Boon, de eerste decaan. Zijn grap is: zo kijkt Jezus permanent naar het kruis. Onderbroekenhumor? Vind ik ook. Maar de tuin is verder fraai.

Het klooster is bijna tegen de stadsmuur aan gebouwd. Een glazen dak houdt de binnenplaats droog. En op pilaren is een een loopbrug voor de eerste verdieping. Buiten, naast het Nieuwenhofpoortje, is een trap om de stadsmuur te beklimmen. Van daaraf zien we de noordgevel. Sierlijk metselwerk met tandlijsten, hardstenen omlijstingen van de ramen beneden, boogvormige vensters boven. Aan het eind, om de hoek, ligt de kapel.

Maastricht in Beeld
kortweg MiB

MiB is een fotomagazine voor liefhebbers van de stad Maastricht.
De opzet is simpel: interessante onderwerpen, behoorlijke foto's, korte stukken tekst met wat uitleg en achtergronden en een nette layout.

Dit magazine is gratis en komt uit de Boekenkast van Peter Scheele:
https://pjscheele.nl

Ik wens u veel kijk- en leesplezier.

Peter Scheele

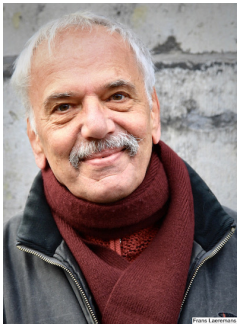

Colofon
Camera: Panasonic Lumix LX100, Make II
Bewerking: Adobe Lightroom 6.14
Opmaak: Apple Pages 11.1
Foto's, tekst en opmaak: Peter Scheele